

5 "ludih" Penkalinih godina! Zadatak mu je bio izvući Zagreb iz duhovnog i gospodarskog mraka jedne od najnerazvijenijih austougarskih pokrajina

U svega pola desetljeća, do 1905. unaprijedio je glavni grad Hrvata do ne prepoznatljivih razmjera. Slavoljub Eduard Penkala.

Postao je najznačajniji i najslavniji zagrebački obrtnik, a i jedan od vodećih svjetskih izumitelja.

Bio je genije koji se ubraja u onu skupinu ljudi za koje je glasoviti francuski pjesnik Paul Valery napisao da „čine epohu prepoznatljivom“.

arhiva Start

POGLEDAJTE SVE FOTOGRAFIJE (8)

3. 9. 2025

ČETVRTI NASTAVAK: KRALJEVSKI TEHNIČKI KONTROLOR U ZAGREBU

Napisala: **Anđelka Mustapić**

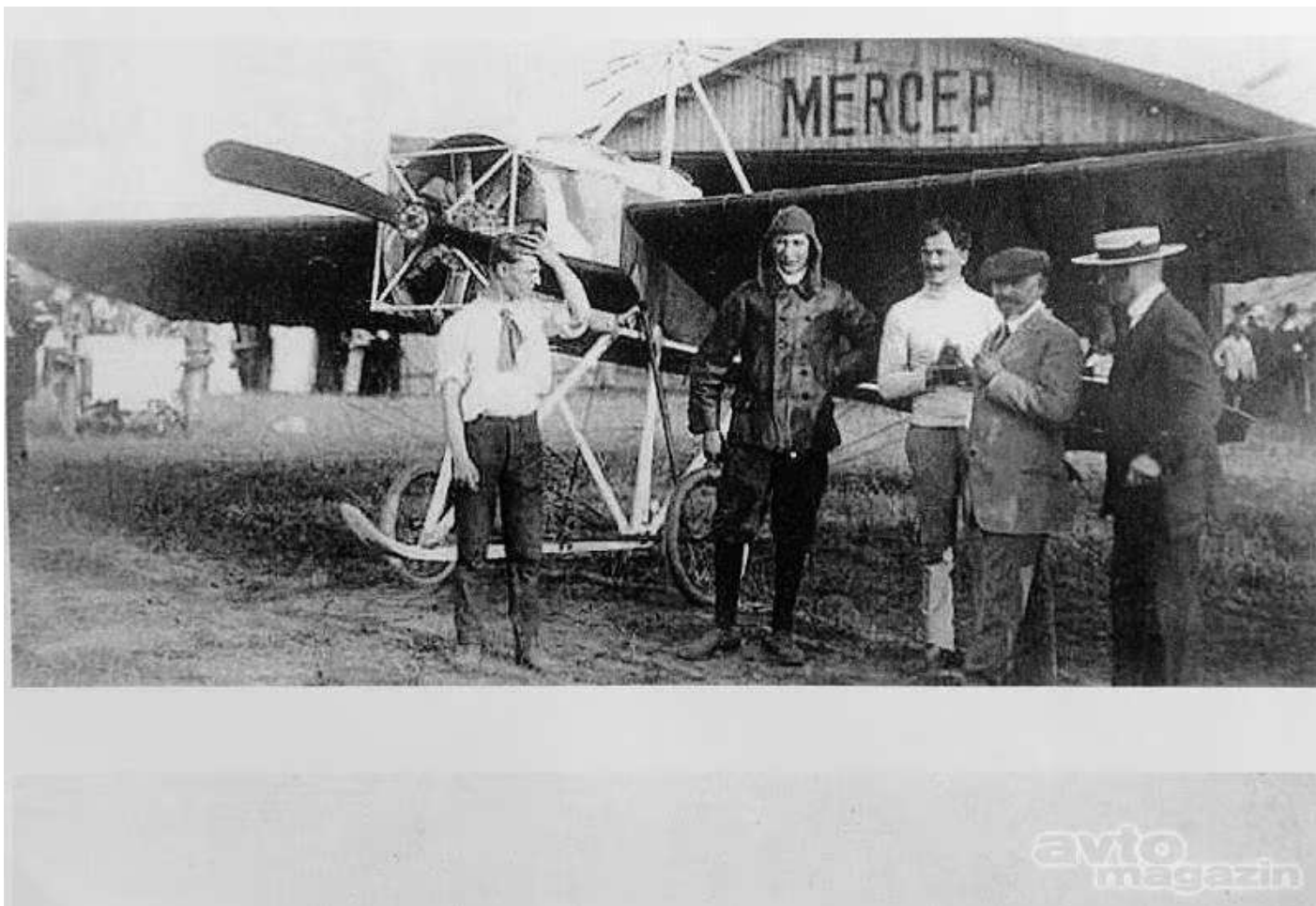
U dvadeseto stoljeće Zagreb je ušao sa 61.002 stanovnika i imao je već urbanističke naznake i vizure budućega „Bijelog Zagreb Grada“.

Tako ga je nazvao, i za svoga mandata oblikovao i razvio arhitekt **Vjekoslav Heinzel**, kojeg će povijest grada zabilježiti kao tvorca modernog Zagreba i jednog od najznačajnijih gradonačelnika-vizionara. Zanimljiva je koincidencija da je Heinzel bio vršnjak **Eduarda Penkale**, da su obojica akademske titule stekli u Njemačkoj te da su bili kućni prijatelji koji su, po svojim znatiželjnim prirodama „krojili“ nacрте, nesebično dijeleći ideje vezane za perspektive grada.

U blatu i s mirisima konjskog izmeta

Nije to bio nimalo lagan pothvat i, uopće, izvediv posao. U industriji grada bilo je registrirano 41 poduzeće u kojima je radilo sveukupno 3650 zaposlenika. Gradom je bila

„povučena“ plinska rasvjeta, tramvaj su vukli konji, uspinjaču iz Ilice na Gornji grad tjerao je parni pogon. Na Harmici, glavnom gradskom trgu, kumice su razapinjale piljarske i kramarske „šatre“ i pod njima prodavale proizvode iz svojih vrtova i kojekakve starudije. Kraj njih bilo je stajalište zaprežnih kola i fijakera... U blatu i s mirisima konjskog izmeta. Malo dalje, tu živopisnu dnevnu sliku, kontrastno, uljepšavale su javne i stambene zgrade, raskošne palače, stare jedva 20 do 30 godina.

Uz postojeće tvornice (kamenine, parketa, pokućstva, kože, likera i octa, kavovine Franck, duhana, papira, tri ciglane, pilane, pivovare i plinare), gradu je nedostajao jači gospodarski pogon. U gospodarstvu grada prevladavali su obrti i građevinarstvo, tzv. sitno kapitalističko poduzetništvo. Sve se to repliciralo i na širu sliku hrvatskih zemalja, koje su svrstavane među najnerazvijenije pokrajine Austro-Ugarske Monarhije.

Došao je u Zagreb sa zadatkom da ga razvije i unaprijedi

To su bile prilike koje je zatekao Eduard Penkala, kada je 1900. došao u Zagreb, kao predstavnik austrougarske intelektualne, posebno tehničke elite, gdje je zapravo bio poslan kraljevskim dekretom s dužnošću da potakne gospodarski razvitak provincije na jugu Monarhije i da je izvuče iz tzv. duhovnog mraka.

Naravno, kada se Penkala sa suprugom nastanio u Zagrebu, na trgu Franje Josipa, današnjem Trgu kralja Tomislava br. 17, nitko nije mogao ni slutiti u što će se sve, za pet-šest godina, pretvoriti njegovo vizionarstvo i inovativni duh, da će on postati, ne samo najznačajniji i najslavniji zagrebački obrtnik nego i jedan od najznačajnijih svjetskih izumitelja na početku XX. st., čovjek koji se ubraja u onu skupinu ljudi za koje je glasoviti francuski pjesnik Paul Valery napisao da „čine epohu prepoznatljivom“.

On, Heinzel i Budicki udarali su tempo Zagrebu

Spomenimo još jednu gradsku životnu, pa i povijesnu sličicu: godine 1901. u Zagrebu je osvanuo prvi automobil marke Opel, što je bila velika senzacija. Dovezao ga je iz Beča Ferdinand Budicki, trgovac i avanturist, opsjednut novotarijama, pionir automobilističkog, biciklističkog i motorističkog sporta. S njim je u prvoj vožnji, kao suvozač, sudjelovao i Heinzel, što je u gradu izazvalo veliku pomutnju.

„Pogotovo su se plašili konji, a ni s ljudima tada nije bilo lahko“, prisjetio se jednom prigodom Budicki te „probne“ vožnje, naglašavajući koliko je to tada bio važan gradski događaj jer je upravo te godine Sveučilište u Zagrebu počelo upisivati na studij i žene.

Zbog stručnog znanja i tehničke kulture, Visoko kraljevsko ugarsko ministarstvo financija imenovalo je 1. lipnja 1904. Eduarda Penkalu – tehničkim kontrolorom. Bila je to iznimno značajna funkcija, službeno u rangju ministra, a praktično je značila da se ni jedan

proizvodni pogon na tzv. slavenskom jugu nije mogao pustiti u pogon bez Penkaline provjere i odobrenja.

Prisega je održana u Dvercima, gdje je Eduard Penkala, pred najvažnijim ljudima tadašnjeg Zagreba, vlastoručno potpisao kraljevski akt:

*„Ja Slavoljub Penkala zaklinjem se živim Bogom da ću vjeran biti Njegovom carskom i apostolsko – kraljevskom Veličanstvu, Ustavu zemalja krune ugarske, da ću običavati zakone, zakonite običaje, naredbe i propise, poslušan biti svojim pretpostavljenim u službi, čuvati službenu tajnu, bespristran, savjesnom točnošću i po svojoj najboljoj sposobnosti vršiti s mojom službom skopčane dužnosti.
Tako mi Bog pomogao!
Dano u Zagrebu dne 14. lipnja 1904.“*

Napomena uredništva:

Napomena autorice: cijeli serijal „Penkala: od genijalnog izumitelja i kulturne baštine do zaborava“ nastao je i objavljuje se uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa za poticanje novinarske izvrsnosti.

Tagovi: 4. NASTAVAK PENKALA PET LUDIH GODINA SLAVOLJUB EDUARD PENKALA

Priporočamo

VIRTUALNA 3D PREMIJERA: Sjajna potpuno nova Ford Kuga na hrvatskom tržištu!

U Italiji preko 73 tisuće tvrtki obustavilo poslovanje i zatvorilo svoje prostore

Pomoć kulturnom sektoru koji na starom kontinentu osigurava preko 7.8 milijuna radnih mjesta

Pročitajte i ovo:

Cijeli svijet piše kako je Zagrepčanec zamislio! Po penkali, kravati, šukeru i Modriću svi nas znaju - penkalomanija je bila fenomen, a u nas najveća tvornica olovaka na svijetu

Tajna svih njegovih tajni je izum Pelikan nalivepera model 100! I s njime je proslavio u svijetu Zagreb i Hrvatsku kao „Domovinu penkale“, a bez njegove klipse nema ni dobre "pisalice"

Zagreb je bio slijepo crijevo Austro-Ugarske, a onda ga je 1905 penkala zašiljila i smjestila u tehnološki epicentar

START *e-mobility* podržava

ZAGI

TERMOLAKIRNICA

SVETA NEDELJA

GLASURIT LAKOVI AUDATEX KALKULACIJA TROŠKA

WWW.AUTOLAKIRANJE.INFO

PROFESIONALNO | KVALITETNO | EU STANDARD

Nekad metla i krpa, danas mobitel i ekrani! 3 vještine koje su djeca u Jugoslaviji savladala, a današnja djeca više ne znaju

Bastardi, fačuki i kopilad na 4 kotača su sve samo ne neželjeni, sve prednosti auta s više pogona, vodič za izbor hibridne tehnologije obzirom na troškove

Startnews.hr

[Impressum](#)

[Opći uvjeti korištenja](#)

[O kolačičima](#)

[Pretplata](#)

START NEWS d.o.o.

